

ТРАНСФОРМАЦІЯ СВІТОВОЇ ПРАКТИКИ ПІДГОТОВКИ СПЕЦПІДРОЗДІЛУ ІТАЛІЇ (NOCS) В ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕПАРТАМЕНТУ ПОЛІЦІЇ ОСОБЛИВОГО ПРИЗНАЧЕННЯ «ОБ'ЄДНАНА ШТУРМОВА БРИГАДА НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ «ЛЮТЬ» З УРАХУВАННЯМ ВИКЛИКІВ ВОЄННОГО СТАНУ

Пінчук Р. С.

аспірант відділу аспірантури (ад'юнктури) і докторантури

Харківський національний університет внутрішніх справ

пр-т Льва Ландау, 27, Харків, Україна

orcid.org/0009-0009-5431-413X

rspinchuk@gmail.com

Ключові слова: підрозділи поліції особливого призначення, заручники, воєнний стан, тероризм, спеціальні підрозділи, спецпризначенець, тактика.

У науковій статті здійснено дослідження впровадження зарубіжного досвіду Італії у процесі формування спеціалізованого підрозділу – поліції особливого призначення «Об'єднана штурмова бригада Національної поліції України «Лють». У межах дослідження проведено аналіз історичних передумов інституціоналізації підрозділів спеціального призначення на міжнародному рівні. Детально розглянуто організаційні моделі, системи підготовки особового складу та специфіку операційної діяльності спеціального підрозділу поліції Італійської Республіки (NOCS).

Особливий акцент зроблено на аналізі принципів підготовки поліцейських спеціального підрозділу Італії, включаючи емпіричну орієнтацію, концептуалізацію навчального процесу, активне експериментування, застосування індивідуалізованого підходу та розвиток фундаментальних фізичних якостей. Досліджено етапи відбору кандидатів, змістовне наповнення базової та спеціалізованої підготовки, а також особливості матеріально-технічного забезпечення підрозділів.

У статті обґрунтовано важливість інтеграції позитивного зарубіжного досвіду в процес удосконалення системи підготовки українських поліцейських особливого призначення. Водночас наголошено на неприпустимості прямого копіювання іноземних моделей без урахування національних особливостей та контексту воєнного стану, що триває на території України. Підкреслено необхідність адаптації кращих міжнародних практик до вітчизняних реалій з метою оптимізації ефективності функціонування поліції особливого призначення «Об'єднана штурмова бригада Національної поліції України «Лють»» в умовах сучасних оперативно-службових викликів.

TRANSFORMATION OF THE WORLD PRACTICE OF TRAINING THE ITALIAN SPECIAL UNIT (NOCS) INTO THE ACTIVITIES OF THE SPECIAL PURPOSE POLICE DEPARTMENT “JOINT ASSAULT BRIGADE OF THE NATIONAL POLICE OF UKRAINE “LUT” TAKING INTO ACCOUNT THE CHALLENGES OF MARTIAL LAW

Pinchuk R. S.

Postgraduate Student at the Department of Postgraduate (Adjunct) and Doctoral Studies

Kharkiv National University of Internal Affairs

Lva Landau Ave., 27, Kharkiv, Ukraine

orcid.org/0009-0009-5431-413X

rspinchuk@gmail.com

Key words: *special purpose police units, hostages, martial law, terrorism, special units, special forces, tactics.*

The scientific article studies the implementation of foreign experience of Italy in the process of forming a specialized unit – special purpose police «Joint Assault Brigade of the National Police of Ukraine «Lyut». Within the framework of the study, an analysis of the historical prerequisites for the institutionalization of special purpose units at the international level was conducted. The organizational models, personnel training systems and the specifics of the operational activities of the special unit of the police of the Italian Republic (NOCS) were considered in detail.

Special emphasis is placed on the analysis of the principles of training police officers of the special unit of Italy, including empirical orientation, conceptualization of the educational process, active experimentation, the use of an individualized approach and the development of fundamental physical qualities. The stages of candidate selection, the content of basic and specialized training, as well as the features of the material and technical support of the units were studied.

The article substantiates the importance of integrating positive foreign experience into the process of improving the system of training Ukrainian special purpose police officers. At the same time, it is emphasized that it is unacceptable to directly copy foreign models without taking into account national characteristics and the context of the ongoing martial law in Ukraine. The need to adapt the best international practices to domestic realities is emphasized in order to optimize the effectiveness of the functioning of the special purpose police «Joint Assault Brigade of the National Police of Ukraine «Lyut»» in the conditions of modern operational and service challenges.

Постановка проблеми. Аналіз історичного розвитку сил спеціального призначення у світі свідчить про еволюцію спеціальної тактики, структури та підготовки спецпризначенців. Зарубіжний досвід, зокрема країн Європи, накопичив значний обсяг знань щодо принципів відбору, підготовки, матеріально-технічного забезпечення та тактики застосування таких підрозділів поліції. Водночас, необхідно підкреслити, що пряме копіювання та імплементація іноземних моделей підготовки поліцейських спецпризначенців в українських реаліях може виявитися неефективним. Причиною цього являються відмінності в організаційних засадах функціонування поліцейських структур, рівні правової свідомості суспільства

та соціально-економічних умов, у яких здійснюють свою діяльність правоохоронні органи. Отже, вивчення зарубіжного досвіду не передбачає його механічне перенесення в практичну площину діяльності вітчизняних спеціальних підрозділів. Проте, аналіз службової практики та виокремлення окремих підходів чи елементів, безумовно, становить значну практичну цінність [1, с. 3–6]. У подальшому буде розглянуто ряд аспектів, пов'язаних з функціонуванням спеціальних підрозділів поліції у провідних країнах світу.

У 1960–1970-х роках на глобальному рівні спостерігалася тенденція до інституціоналізації спеціалізованих підрозділів поліції. Даний процес був детермінований зростанням кількості

надзвичайних подій терористичного характеру, включаючи активізацію міжнародного тероризму та транснаціональної злочинності, а також розширення незаконного обігу наркотичних речовин та зброї. В європейському регіоні першопрохідцями у створенні подібних формувань відіграла Федеративна Республіка Німеччина. Визначальною подією цього процесу стали трагічні події під час Олімпійських ігор у Мюнхені 5 вересня 1972 року, де терористичний акт проти ізраїльських спортсменів чітко продемонстрував нагальну потребу в наявності спеціально підготовлених сил для боротьби із тероризмом. Операція зі штурму аеропорту Фюрстенфельдбрук, де утримувалися заручники, проводилася силами звичайної поліції, оскільки на той момент у Німеччині ще не існувало спеціалізованих поліцейських підрозділів для протидії терористичним загрозам. Невдала спроба звільнення заручників призвела до загибелі всіх заручників, п'яти з восьми терористів та одного поліцейського. Відповідно така резонансна подія стала потужним імпульсом для створення антитерористичних спеціальних підрозділів у багатьох європейських країнах.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Огляд наукових публікацій свідчить про значну увагу дослідників, зокрема О. Бандурки, О. Боровика, В. Біліченка, В. Бондаренка, В. Заросила, Д. Калаянова, В. Підгірного, К. Рубана, С. Циганія, А. Черненко та інших, до вивчення досвіду підготовки поліцейських кадрів у зарубіжних країнах. Водночас, попри наявність наукових досліджень, присвячених діяльності та підготовці спецпризначенців за кордоном, питання комплексного застосування цього досвіду в процесі формування ОШБ «Лють» залишається недостатньо вивченим. Існує нагальна потреба в науково обґрунтованому підході до адаптації кращих світових практик з урахуванням національних особливостей, наявного ресурсного забезпечення та специфіки службової діяльності в умовах воєнного стану. Таким чином, постає наукова проблема, яка полягає у визначенні оптимальних шляхів застосування зарубіжного досвіду та міжнародних стандартів у процесі формування, підготовки та забезпечення ефективної діяльності ОШБ «Лють» в умовах сучасних викликів. Дослідження цієї проблеми дозволить розробити практичні рекомендації для удосконалення національної системи підготовки спецпризначенців та підвищення їх бойової готовності.

Метою статті є здійснення комплексного аналізу можливостей застосування зарубіжного досвіду та міжнародних стандартів у процесі формування, підготовки та забезпечення ефективної діяльності ОШБ «Лють», з урахуванням національних особливостей та умов воєнного стану, а також застосування під час виконання бойових

завдань щодо стримування збройної агресії російської федерації проти України.

Виклад основного матеріалу. Дослідження генезису підрозділів спеціального призначення являє собою складний, але водночас актуальний науковий напрям. Однією з ключових перешкод у цьому процесі є значний обсяг інформації, що має обмежений доступ. Варто зазначити відсутність консенсусу щодо точної дати та обставин появи перших формувань даного типу, про що свідчать розбіжності в історичних джерелах, що сягають значних часових меж. Попри це, військові формування, наділені специфічними функціональними обов'язками для виконання спеціалізованих завдань, що виходять за межі компетенції регулярних військових частин, фіксуються ще в арміях античного світу. Проте, домінуючою в науковому середовищі є думка про інтенсифікацію розвитку сил спеціального призначення у першій половині XX століття, що було пов'язано зі створенням підрозділів, де поряд із відбором висококваліфікованого особового складу забезпечувалася їх цілеспрямована фахова підготовка.

В умовах реформування вітчизняної правоохоронної системи, що відбувається на тлі воєнного стану на території України, актуалізується необхідність пошуку та впровадження прогресивних підходів до професійної підготовки поліцейських особового призначення. У цьому контексті значущим теоретичним та практичним підґрунтям виступає досвід бойової підготовки, накопичений спеціальними підрозділами поліції зарубіжних країн.

Враховуючи наявність позитивного зарубіжного досвіду у сфері підготовки спеціальних підрозділів, існує обґрунтоване припущення щодо його потенційної користі для оптимізації національної системи підготовки спецпризначенців. У цьому контексті особливий науковий інтерес становлять прогресивні досягнення держав, що демонструють високий рівень професійної підготовки поліцейських, який відповідає міжнародним стандартам, мають глибокі історичні освітні традиції, що зумовлює їх лідерські позиції у науково-освітньому просторі на регіональному та глобальному рівнях, а також накопичили значний практичний досвід у проведенні спеціальних операцій.

До базової бойової підготовки спецпризначенців належать завдання, пов'язані із значними фізичними навантаженнями, серед яких марш-кидки з повним екіпіруванням, подолання природних водних перешкод, тактика рукопашного бою, вміння користуватися холодною та вогнепальною зброєю, навички виживання в екстремальних кліматичних умовах, вміння орієнтуватись на місцевості [2, с. 28–29].

Професійна (спеціальна) підготовка охоплює широкий спектр знань, пов'язаних з вибухотехнікою, роботою з радіостанцією, прониканням та штурмом будівлі, відпрацюванням навичок екстремального керування різними транспортними засобами, техніки підводного плавання, знання та використання методів експрес-допиту, а також вивчення тактичних можливостей потенційного супротивника [3, с. 289–290].

Розглянемо та порівняємо відмінності підрозділів поліції особливого призначення (далі – ППОП) Італійської Республіки, які ефективно виконують свої функції та завдання, а також ознайомимся з особливостями організаційно-штатної структури, системою спеціальної підготовки та навчання.

Першопрохідцями створення спеціального підрозділу стала Німеччина, яка у 1972 році створила підрозділ GSG 9 (Група охорони кордонів 9). У 1974 році в Італії за ініціативи префекта Еміліо Сантілло було створено Генеральну інспекцію з боротьби з тероризмом (IGAT), в цей же період Франція створила – GIGN (Група швидкого реагування національної жандармерії). Вище перелічені підрозділи спеціалізуються на боротьбі з тероризмом, звільненні заручників та інших спеціальних операціях підвищеної складності.

Вирішальним чинником щодо розвитку спецпідрозділів поліції Італії посприяла успішна операція проведена в жовтні 1977 року німецьким спецпідрозділом GSG-9 щодо звільнення літака Boeing 737-230QC німецької авіакомпанії Lufthansa, який захопили терористи. Даний літак здійснював посадку в аеропорту Рима (Італія) для дозаправки паливом.

24 жовтня 1977 року тодішній міністр внутрішніх справ Італії Франческо Коссіґа видав указ, яким наказав створити UN.I.S. (Спеціальний підрозділ втручання) для підтримки розслідувань терористичних актів шляхом проведення «командних» операцій силами GIS Карабінерів та NOCS Державної поліції.

Центральний оперативний підрозділ безпеки (NOCS), створений у 1978 році з метою протидії терористичним загрозам Італії. Спецпідрозділ спеціалізується на: звільненні заручників; нейтралізації особливо небезпечних злочинців; забезпеченні безпеки та супроводженні високопосадовців.

NOCS здобув всесвітню популярність завдяки операції з порятунку генерала Джеймса Лі Дозіра, який був викрадений «Червоною бригадою» в Падуї 28 січня 1982 року. Операцією керував молодий капітан Едуардо Перна, тодішній заступник командувача NOCS, який звільнив американського офіцера, засудженого бригадою до смертної кари, всього за 50 секунд і без жодного пострілу. Президент США Рональд Рейган осо-

бисто привітав Перну і вручив йому високу нагороду. У наступні роки NOCS також здійснив інші операції з визволення заручників, захоплених злочинцями. Серед найвідоміших – порятунок Данте Берардінеї в 1989 році (із застосуванням вогнепальної зброї з викрадачами) і Аугусто де Мені в 1991 році (заручники звільнені силами NOCS).

У 2001 році NOCS приєднався до європейської організації Atlas, яка створена для проведення спеціальних навчань та обмін досвідом між спеціальними підрозділами Європейського Союзу [4, с. 7–10]. З 2015 року NOCS також тренує сили швидкого реагування державної поліції Італії. Також в 2017 році стало відомо, що вперше жінка успішно пройшла відбір і приєдналася до спецпідрозділу NOCS.

Центральний оперативний підрозділ безпеки (NOCS) Державної поліції Італійської Республіки функціонує під оперативним керівництвом шефа оперативного командування спеціальних операцій у складі Центральної дирекції поліції громадської безпеки Міністерства внутрішніх справ Італії.

Бойовий склад загону поділено на 5 команд та дві секції:

Оперативна секція, яка складається з: двох оперативних груп для проведення спецзаходів; однієї оперативної групи із забезпечення безпеки; відділення з відбору, навчання та перепідготовки персоналу.

Секція оперативної підтримки, яка має у своєму складі: групи забезпечення зв'язку; групи транспортних засобів; групи медичного забезпечення.

Крім бойових груп у складі загону є оперативне командування та секретаріат, який займається адміністративною діяльністю.

Потрапити до загону NOCS можливо лише на добровільній основі, при умові, що кандидат має стаж служби в правоохоронних органах Італії не менше чотирьох років. Під час проведення конкурсу в підрозділ потенційні співробітники та допоміжний персонал проходять жорсткий багатоетапний відбір, який включає медичний огляд, психологічні тести, співбесіду з офіцерами загону та перевірку фізичної підготовленості. Вимоги до кандидатів на службу в спецпідрозділ NOCS не передбачає будь-яких пільг, навіть для осіб жіночої статі.

Кандидати, які пройшли попередній відбір, направляються на шестимісячний курс базового навчання, яке включає оперативну та тактичну підготовку, практичні стрільби із різних видів зброї, вибухотехнічні навички, фізичні тренування, подолання перешкод, вивчення бойових мистецтв, альпінізм і скелелазіння, орієнтування на незнайомій місцевості та топографію.

Як правило, після навчання та проходження всіх тестів, відсіюється близько 90-95% кандида-

тів, ті що залишаються зараховуються до діючого складу підрозділу. Причому протягом перших двох років нові співробітники продовжують своє навчання, відвідуючи заняття у спеціальних центрах підготовки італійської поліції, армії та військово-морського флоту.

Бійці спецпідрозділу носять синій оперативний костюм із півмісяцем кольору італійського прапора з написом «ПОЛІЦІЯ» над значком департаменту з девізом «Sicut Nox Silentes» (тихі, як ніч). Тактичний костюм доповнюється бойовим жилетом, що складається з жилета з великими кишнями та поясом, на якому розміщена кобура (зазвичай настегновий ремінь).

Також існують наступні варіанти цієї уніформи: камуфляжний костюм; цільний і також доповнений бойовим жилетом, але рослинного кольору. В обох конфігураціях передбачена вогнестійка балаклава, щоб уникнути опіків і зберегти анонімність офіцера спецпідрозділу поліції. Системи індивідуального захисту складаються з бронежилетів і масок або щитків різного ступеня захисту. Крім того, нове спорядження доповнюється вдосконаленими бойовими жилетами палубного типу та куленепробивним шоломом Mich 2001. Для виконання спеціальних завдань на відкритій місцевості використовують також камуфляжний тактичний костюм кольору MultiCam.

NOCS озброєні самим передовим озброєнням – це пістолети Beretta PX4, які постачаються з кулеметом MP5 або MP7. Особливостями тактичного оснащення є індивідуальна зброя – ніж Silente від італійської компанії Extrema Ratio. NOCS також оснащені штурмовими гвинтівками Benelli M4, HK416 і HK417, снайпери підрозділу оснащені снайперськими гвинтівками HS Precision 2000 HTR, Victrix Scorpio, Sako TRG-22 і Victrix Pugio.

Аналізуючи нормативно-правові акти європейських країн, які поширюються на спецпідрозділи поліції Італійської Республіки, ми дійшли висновку про певні відмінності українського законодавства, особливо щодо дій поліцейських під час воєнного стану. Так, згідно Декларації про поліцію, яка була прийнята 08 травня 1979 року Парламентською Асамблеєю Ради Європи встановлені стандарти поведінки поліцейського під час війни і надзвичайного стану (іноземної окупації) [5].

Декларацією про поліцію визначено, що поліцейський продовжує виконувати свої завдання охорони громадян і майна під час війни і ворожої окупації в інтересах громадянського населення. Тому він не має статусу «учасника військових (бойових) дій» і до нього не відносяться положення Третьої Женевської конвенції від 12 серпня 1949 року, що стосується поводження з військовополоненими.

Під час окупації поліцейський: не бере участь в операціях проти сил опору; не бере участь у заходах для використання населення у військових цілях і для охорони військових об'єктів. Якщо поліцейський виходить у відставку під час ворожої окупації через примус до виконання незаконних наказів окупаційної влади, що суперечать інтересам громадянського населення, а також через відсутність альтернативних варіантів дій, він має право на відновлення на службі після завершення окупації без втрати прав і привілеїв, якими користувався б у разі продовження служби.

Поліцейський не підлягає кримінальній або дисциплінарній відповідальності під час окупації, так і після завершення за добросовісне виконання наказу органу влади, що вважався компетентним, якщо такий наказ відповідав його службовим обов'язкам щодо забезпечення безпеки цивільного населення. Окупаційна влада не застосовує дисциплінарних або юридичних заходів проти поліції за виконання наказів попередньої влади, відданих до окупації. З вище наведеного можливо зробити висновок, що в європейських країнах поліція не має статусу комбатанта.

Висновки. Аналіз практичних засад функціонування спецпідрозділу поліції Італії NOCS дозволив дійти висновку, що, попри те, що існують уніфіковані тенденції, характерні для більшості країн, а саме: підвищені вимоги й жорстко регламентований відбір кандидатів на службу в спецпідрозділ, особливий статус усередині галузевого відомства, тотожні функціональні обов'язки, наявність спеціальних засобів захисту та нападу й використання системи професійної підготовки майбутніх спецпризначенців, що охоплює фізичну, поліцейську (тактичну й оперативну), вогневу, правову, психологічну, медичну, вибухотехнічну та дайверську підготовку.

На наш погляд стандарти у формуванні спеціального підрозділу поліції Італії NOCS можна класифікувати за наступними критеріями:

1) за принципом відбору кадрів: станом здоров'я (підвищенні вимоги до здоров'я, встановлені стандарти до зросту, ваги та перенесених операцій); вікові обмеження (встановлений граничний вік прийняття на службу в спецпідрозділи поліції (переважно до 35 років); вимоги до попереднього стажу (досвіду служби) – подати заявку для участі в конкурсі можуть особи, які вже проходять службу в поліції або мають бойовий досвід; репутація, потрібно мати позитивну характеристику, яку здобули під час проходження служби в поліції; також вивчаються автобіографічні дані найближчого оточення (родичів);

2) системою підготовки та навчання: курси професійної підготовки складають шість місяців; велика кількість різноманітних навчальних дисци-

плін, які включають практичні стрільби в міській місцевості, під час переслідування злочинців на транспортному засобі, контраварійне управління автомобілем, вододолазна підготовка, стрибки з парашутом, розвідка, снайперська та контрснайперська підготовка, рукопашний бій, вибухотехнічна справа, забезпечення особистої безпеки перших осіб держави;

3) чіткою організаційно-штатною структурою та розподіленням службових повноважень, а також порядком взаємодії: приблизно спецпідрозділи діляться на три напрямки (штурмові групи (активних дій); фахівці по переговорах, психологи; адміністрація та матеріально-технічне забезпечення); визначений алгоритм дій при екстрених ситуаціях та взаємодії поліцейських підрозділів;

4) високоякісне матеріально-технічне забезпечення: тактична перевага спецпідрозділів поліції над злочинцями полягає в наявності сучасної зброї з високими тактико-технічними характеристиками; сучасна техніка, спорядження та обладнання, які дають змогу оперативно прибувати на місце події та захищає від травмувань особовий склад.

ОШБ «Лють» на відміну від італійського спецпідрозділу поліції NOCS виконує завдання воєнного характеру, застосовуючи військове озброєння та техніку нарівні зі Збройними Силами

України. Бригада протистоїть діючій армії РФ, яка використовує артилерію, танки, авіабомби, FPV-дрони та заборонені хімічні речовини. Створення у 2024 році Управління медичного забезпечення в ОШБ «Лють» підкреслює потребу у високоякісній медичній допомозі, на відміну від переважно домедичної підготовки у зарубіжних аналогах.

Отже, в умовах воєнного стану, що триває в Україні з 2022 року по теперішній час, формування та функціонування ОШБ «Лють» вимагає адаптації міжнародних стандартів відповідно до реалій виконання заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії російської федерації проти України. У той же час, комплектування спецпідрозділів поліції в умовах війни вимагає балансу між високими стандартами та оперативністю, що не завжди дозволяє дотримуватися ідеальних вимог до фізичної та інтелектуальної підготовки, а також термінів навчання та підготовки. Незважаючи на необхідність інтеграції передового світового досвіду та міжнародних стандартів, його повноцінна реалізація можлива при скасуванні воєнного стану на території України та проведення переатестації особового складу ОШБ «Лють» із запровадженням соціальної підтримки поранених спецпризначенців та іншої категорії поліцейських, які не зможуть пройти атестацію.

ЛІТЕРАТУРА

1. Логаčov М. Г. Психологічна підготовка особового складу спеціальних підрозділів ОВС до дій в екстремальних ситуаціях : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.06. Харків, 2001. 184 с.
2. Вербин Н. Б. Теоретичний аналіз професійно-прикладної фізичної підготовки майбутніх магістрів військового управління. *Військова освіта*. 2016. № 1 (33). С. 27–34.
3. Підгірний В. І., Рубан К. П. Зарубіжний досвід професійної підготовки працівників поліції Великобританії, США, Франції та його впровадження в Україні. *Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпропетровськ, 21 березня 2016 року). Дніпропетровськ, 2016. С. 289–291.
4. Lippay, C. The Atlas Network : European Special Intervention Units combating terrorism and violent crime / Christoph Lippay ; translation Justin Bender. Edewecht : Stumpf + Kossendey Verlag, 2021. С. 88.
5. Декларація про поліцію: резолюція № 690 (1979) Парламентської асамблеї Ради Європи від 08.05.1979 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/159808_159808 / (дата звернення: 24.05.2025).

REFERENCES

1. Lohachov, M. H. (2001) *Psychological training of personnel of special units of the Armed Forces of Ukraine for actions in extreme situations* : dys. ... kand. psichol. nauk : 19.00.06. Xarkiv. 184 p. [in Ukrainian].
2. Verbyn, N. B. (2016) *Teoretychnyi analiz profesiino-prikladnoi fizychnoi pidhotovky maibutnikh mahistriv viiskovoho upravlinnia*. [Theoretical analysis of professional and applied physical training of future masters of military management]. *Viiskova osvita*. No 1 (33). P. 27–34.
3. Pidhirnyi, V. I. & Ruban, K. P. (2016) *Zarubizhnyi dosvid profesiinoi pidhotovky pratsivnykiv politsii Velykobrytanii, SSHA, Frantsii ta yoho vprovadzhennia v Ukraini*. [Foreign experience of professional training of police officers of Great Britain, USA, France and its implementation in Ukraine. World experience of police training and its implementation in Ukraine] : materialy Mizhnar. nauk.-prakt. konf. Dnipropetrovsk. P. 289–291.

4. Lippay, C. The Atlas Network : European Special Intervention Units combating terrorism and violent crime / Christoph Lippay ; translation Justin Bender. Edewecht : Stumpf + Kossendey Verlag, 2021. P. 88.
5. Deklaratsiia pro politsiiu: rezoliutsiia No 690 (1979) Parlamentskoi asamblei Rady Yevropy vid 08.05.1979. [Declaration on the Police: Resolution No. 690 (1979) of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe of 08.05.1979] // BD «Zakonodavstvo Ukrainy» / VR Ukrainy. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/159808___159808 / (data zvernennia: 22.05.2025).